

Om idiotvårdens uppkomst och utveckling intill närvarande tid : Föredrag vi...

Steinmetz, A[lfred]

78 F c Br.

Underw.
obnorm.
Idiot.
(Br.)

Steinmetz

Kungl. biblioteket

0 0000 000095706

OM

IDIOTVÅRDENS

uppkomst och utveckling intill
närvarande tid.

Föredrag, vid sammanträde i Gefle den 20
Maj 1874 för bildande af en förening inom
Gefleborgs Län för sinnesslöa barns
vård och uppfostran

af
A. Steinmetz.

Säljes till förmon för »Gefleborgs Läns Förening
för sinnesslöa barns vård.»

GEFLEPOSTENS TRYCKERI, 1874, GEFLE.

OM

IDIOTVÅRDENS

UPPBYGGNAD OCH ANVÄNDNING

AV

FÖRSLAG PÅ ANSTÄLLNING I GÖTTS HUS 30
MÅNADERS FÖRBEREDNING AV EN FÖRSTAV
GÖTTS HUS I EN FÖRSTAVS HUS
VARD OCH ANVÄNDNING

A. STENLIND

STENLINDS FÖRSLAG PÅ ANSTÄLLNING I GÖTTS HUS 30
MÅNADERS FÖRBEREDNING AV EN FÖRSTAV
GÖTTS HUS I EN FÖRSTAVS HUS
VARD OCH ANVÄNDNING

STENLINDS FÖRSLAG PÅ ANSTÄLLNING I GÖTTS HUS 30

Om Idiotvårdens uppkomst och utveckling intill närvarande tid.

Det finnes förhållanden i människoverlden, hvilka icke blott framkalla sorg, utan äfven fasa och bestörtning. Det är framför allt döden, om hvilken detta kan sägas, men så kan det ock heta om förekomsten af vissa företeelser ibland dem, hvilka döden skonar, och dessa företeelser kunna djupare än sjelfva döden gripa betraktaren, ty de framställa en del människor så till kropp och själ olika människor i allmänhet, så vanställda till det yttre och så krumpna och ofullkomna till det inre, att de endast kunna gälla såsom typer för slägtets djupaste förnedring. Till denna grad har kretinismen vanställt sina offer; och jag är öfvertygad att om en af Aosta-dalens eller Berner-alpernes kretiner i detta nu infördes ibland oss, skulle utrop af fasa och betstörtning icke kunna undertryckas.

Vid sidan af dessa kretiner står en annan mängd menskliga varelser, hvilka vid 50 år äro lika litet utvecklade som vid tre, hvilka i all sin tid behöfva klädas och matas och vårdas såsom de nyss födda, eller sådana hvilkas fåniga blick och yttre otympliga skick fulltyga, att äfven här en djup, isynnerhet andelig degeneration inträdt, som med hänsyn till sina följder måste framkalla oro och bekymmer.

Dessa Idioter såväl som de förr nämnda kretiner hafva länge omtalats i tideböckerna, och de beskrifningar på dem, som redan i början af 17:de seklet gjordes, passa så fullständigt in på de arma föremålen nu för tiden, som om dessa skulle varit tecknade. Ja, man kan ännu längre till baka spåra deras förekomst, ty de många s. k. »Helig-Ands-husen», som under me-

deltiden funnos, voro otvifvelaktigt lika många tillflyktsorter för de svårare arterna af Idiotien, der skydd och vård lemnades dessa arma varelser. Går man ännu längre till baka, och kunde man studera hednafolkens inre historia, så skulle det säkert visa sig, att mer än en hednisk fader begagnat sig af sin rätt att »utsätta» sitt barn, för att dermed göra sig af med den kretinskt vanskapliga sonen eller den idiotiskt stumma och fåniga dottern.

Men om ock i långa tider Idioter funnits, så vill det dock synas, som om denna degeneration af släktet räknat flera offer under den tidrymd som ligger oss närmare, än under förgångna sekler. Eländets ärftlighet och det mycket sannolika antagandet, att äkten-skap mellan närskylda i många fall har idioti till följd, såväl som den erfarenhet, att fånighet lätt uppblomstrar i drinkarens och den lastfulle utsväfvandes hus, äro de orsaker dertill, hvilka ju mer detaljerade och vidt omfattande undersökningarne blifva, desto mer befinnas riktiga.

Ett i sanning förfärande antal af dessa arma har den civiliserade världen att uppvisa. Och då det icke saknar sitt intresse att lära känna de siffror som framgått af skicklige och sakkunnige mäns gjorda undersökningar, tillåter jag mig att angifva några af dem. Så beräknas i vårt broderland Norge Idioternas antal vara 2,280, i Danmark 2,000, i Storbritanien 30,000, i Holland 3,000, i Frankrike 40,000. Det tyska kejsarriket räknar 35—40,000. Men då inom dess gränser vissa delar äro särdeles starkt angripna af detta elände, så må särskilt nämnas, att i Würtemberg med 1,700,000 invånare räknas 5,000 familjer, som mer eller mindre äro angripna af Idioti. Om Bayern heter det, att det på vissa trakter »hvimlar» af dylika olyckliga. I Lippe-Dezmold räknas 1 idiot på 6—700 friska, i Braunschweig 1 på 300 o. s. v. Fäste vi oss vid Österrike, så erbjuder t. ex. Steiermark ensamt 6,000 Idioter eller 1 på 145. Uti Italien räknas 28,000 Idioter, men här, såsom i Österrike, synas vissa trakter företrädesvis vara hemsökta af detta onda. Så

hafva t. ex. Savoyen och Aosta tillsammans 1 kretin på 118 friska, under det Aosta-distriktet ensamt räknar en på 37. Men ännu hemskare siffror har det herrliga Schweitz att uppvisa, i det att t. ex. kantonen Waadtland räknar somligstäds 1 på 121, men på andra ställen af sitt område 1 på 118, 1 på 79, 1 på 46 och ända till 1 på 27 friska.

Öfvergå vi till den s. k. nya världen, så upprullas der nästan samma tafra som i den gamla i allmänhet, ty der undersökningar blifvit verkställda har man funnit, att ungefär hvar tusende person varit idiot.

Beträffande ändtligen vårt eget land, så må först nämnas, att de uppgifter ännu saknas, som grunda sig på noggranna undersökningar. Det är därför endast i analogi med idioternas antal i Norge och Danmark, som antalet ungefärligt kan bestämmas, och enligt denna analogi skulle Idioternas antal i Sverige snarare öfverskjuta än understiga 6,000.

Man styrkes i antagandet af denna stora summas ungefärliga riktighet af sådana beräkningar, som stödjä sig på undersökningar inom inskränkta områden. År 1864 infordrade Central-Hospitalet i Upsala uppgift på befintliga svagsinta och idioter inom Upsala, Westerås, Stockholms, Fahlus och Gefleborgs Län. I det sist nämnda Länet, som då räknade 104,317 invånare, uppgåfvos 151 Idioter. Lägges denna siffra till grund, så skulle Idioternas antal 1871, då folkmängden utgjorde 150,806, hafva uppgått till 217, af hvilka, enligt en särskild uppgift af samma år, 55 eller en fjerdedel voro under 16 år. År nu denna beräkning riktig så fans 1871, i analogi dermed, inom hela riket, som räknade 4,206,362 invånare, ett antal af 6,077 idioter eller 1 idiot på 692 friska. Ytterligare kan denna uppgift i någon mån styrkas eller rättas af den officiella skolstatistiken. Enligt denna funnos 1871 icke mindre än 2,577 barn inom skolåldern, hvilka till följd af naturfel saknade undervisning. Efter de upplysningar som inom Gefleborgs Län vunnits, utgöres i det närmaste halfva antalet af dessa barn utaf idioter. På grund häraf skulle af den uppgifna summan 1,288 vara idio-

ter, hvilket antal, då skolåldern infaller emellan 7:de och 15:de året, måste i enlighet med gjorda beräkningar inom detta Län ökas med 6 procent, för att beteckna idioternas antal under 16 år. Den deraf uppkomna siffran 1,365 skulle då utgöra den ungefärliga fjerdedelen af landets idioter. Om man därför skulle påstå att antalet af Sveriges idioter låge emellan 5,400 och 6,100, eller utgjorde 1 på 7—800 invånare, så tror jag att man kommit sanningen så nära, som under nu varande förhållanden är möjligt.

Uti de nu gjorda meddelelserna har jag uppgifvit hufvudsummor till ett sammanlagdt belopp af 152,280. Redan denna summa är stor nog för att djupt gripa hvarje människovän; men skulle hon närmare och mera i detalj utfyllas, och skulle till henne äfven Belgien, Spanien, Grekland, Österrike i sin helhet och Ryssland i samma skala lägga sin tribut af kretiner och idioter, så skulle med skäl häpnad fylla hvarje tänkande människas bröst öfver det stora elände, som Europa i denna del har att uppvisa. Här är icke fråga om sinnesrubbade, förryckta och dårar, hvilka af en eller annan orsak blifvit försatta ur det normala tillståndet till ett abnormt; utan här gäller frågan blott dem, som allt ifrån sin barndom företett en hämmad utveckling, eller sådana, hvilkas sinneströghet synes trotsa hvarje vanligt bemödande, eller sådana, hvilkas slöhet uttröttar äfven den ömmaste moder, eller ändtligen dessa fånar, hvilka med lika egendomlig hallstarighet som foglighet helst le sig fram genom tiden, lika obekymrade om allt, som försiggår inom eller utom dem. Och bland dessa varelser — de olyckligaste bland de arma — skall den civiliserade verlden kanske nödgas uppvisa en här, som i antal täflar med hvem som helst af de Europeiska stormakternas fredsarméer.

Långt till baka i tiden sträcker sig vården om de sinnesrubbade och dårarna; men lika mycket som samhällena ansågo sig förpligtade att erbjuda dessa den vård och tillsyn, som ansågs erforderlig för deras vederfående, lika omsorgsfullt tillstängdes de egentliga hospitalen för fånarna och de sinnesslöa, ty då dessa

ansågos vara oförbätterliga, kände samhället inga för-
 förpligtelser emot dem. Och om än genom kyrklig åtgärd de förr nämnda »Helig-And's-husen» emot betalning erbjödo till och med lifstidsfristäder för dem, så emottogos och behöllos de dock endast såsom oförbätterliga, och därför inskränkte sig vården om dem till en blott yttre skyddande, värnande och födande vård.

Ett närmare aktgifvande på dessa arma andliga krymplingar, hvilka vi med ett gemensamt namn kalla Idioter, tillhör det 17:de, 18:de och framför allt de 3 första tiotalen af det 19 seklet. Södra Europas alptrakter genomrestes och genomsöktes af skickliga läkare och vetenskapsmän och en allt djupare och bredare flod af deras skrifter fäste ju mer den bildade och tänkande världens uppmärksamhet på det förfärliga elände hon hyste inom sig, och de tego icke heller med de sannolika orsakerna till den degeneration, som faktiskt förefans. Man hörde och förvånades; man läste de berättelser som afgåfvos och fasade dervid. Uppmärksamheten var en gång fästad vid de bedröfliga förhållanderna, och på detta sätt förbereddes småningom sinnen att taga sig de olycklige an.

Intill början af detta sekel hade dock inga åtgärder vidtagits, som afsågo Idioternas uppfostran. Man syntes fortfarande vara öfvertygad om deras oförbätterlighet, och en sådan makt hade det häfdvunna föreställningssättet, att mer än en hospitalsläkare, för hvilken Idiotien blifvit ett allvarligt studium, snarare var färdig att i fråga sätta denna idiotis förekomst hos de först uppfostrade Idioterna, än medgifva möjligheten af denna uppfostran. Derfor bröt ock lösningen af denna viktiga fråga sin egen väg, och vi kunna icke annat, än uti uppslaget till Idioternas andeliga upphjelpning se och erkänna en Guds synnerliga ledning, hvarigenom sekelgamla fördomar brötos och en ny uppfattning med nya pligter röjde sig väg.

Man räknade år 1800, då i ett af de sydliga departementen i Frankrike ett förvildadt barn påträffades i en skog, der det med en apas snabbhet tog till

flykten, då man sökte närma sig det. Det var en gosse omkring 12 år, som naken likt ett vilddjur skyndade genom skogen. Utstötande ett vildt tjut, sprang han slutligen upp i ett träd, der han fasttogs. Han fördes till myndigheterna, fullkomligt förvildad och kunde hvarken tala eller uppfatta tilltal. Då dessutom inga upplysningar kunde vinnas om hans närmaste anhöriga, fördes han till Paris, der det beslöts, att han skulle uppfostras efter konstens regler och att noggranna iakttagelser skulle göras öfver frågan om begreppets uppkomst och utveckling. En D:r *Itard* erhöll detta ansvarsfulla och svåra uppdrag, och det dröjde ej länge innan han märkte, att gossens yttre sinnen voro bristfälliga, hvarför hans första uppgift blef att söka stärka och förbättra dessa. Utvecklingen gick ytterst långsamt, men det lyckades den ihärdige läraren att på 5 år lära sin elev att fixera sin blick, urskilja färger, med säkerhet begagna sina lemmar och slutligen äfven tala, ehuru högst ofullständigt. Ut i denna »vilde» igenkänna vi en idiot, som blifvit öfvergifven och som på egen hand lifnärt sig i skogen, till dess han förvildad upptäcktes; och om än *Itard* sjelf, bunden som han var i det allmänna föreställningssättet om idioternas ohjelpighet, icke trodde att han hade att skaffa med en idiot, så hade likväl genom hans bemödanden en sanning blifvit faktiskt uttalad och ett resultat vunnet, som för kommande tider skulle lända hopar af idioter till större eller mindre frigörelse. Det var förstlings-kärfven som här frambars och innehöll löfte om kommande skördar.

Tretio år efter denna tilldragelse, under hvilken tid ett par lama försök gjordes att komma de sinneslöa till undsättning, finne vi en D:r *Séguin* i Frankrike göra ett nytt försök med en idiotisk flicka, och detta lyckades efter 1 1/2 års förlopp så väl, att ingen ville tro att hon varit idiot. Denna underbara framgång manade *Séguin* till nya försök och 12 år senare eller 1842 hade en idiotskola kommit till stånd, i hvilken vanliga skolkunskaper meddelades, och ifrån hvilken

omkring halfva antalet barn utgingo med tillräcklig arbetsskicklighet för att sjelfva förtjena sitt bröd.

Under det detta tilldrog sig i Frankrike, och utan att lärdomar derifrån togos, hade skickelserna fogat det så på andra ställen i Europa, att man sysselsatte sig med samma viktiga frågors lösning. Vid döfstummeinstitutet i Berlin anmäldes 1842 en åtta-årig gosse till intagning. Institutets föreståndare, Dr *Sægert*, skulle pröfva huruvida gossen var bildbar eller icke, ty i senare fallet fick han enligt anstaltens reglemente icke emottagas. Dr *Sægert*, för tillfället mycket upptagen, gjorde en rask undersökning, fann dervid att barnet icke var döft, endast stumt, och intygade att han ansåg det bildbart. Gossen blef å institutet intagen, men *Sægert* fann snart han intagit en idiot. Antingen skulle han nu erkänna sitt misstag och utskrifva gossen, eller skulle han göra nya försök efter annan method än den som passade för döfstumma. Han valde det senare, och efter nya bemödanden kröntes hans arbete med sådan framgång, att uppmaningar ingingo från flere håll att fortsätta det vackra försöket. Och på detta sätt kom idioternas undervisning i Tyskland till stånd, manande till efterföljd.

Det var dock isynnerhet ifrån Schweiz som de kraftigaste impulser gäfvos till anstalters uppresande för sorgfällig vård om de arma idioterna. Det var en ung läkare vid namn *Guggenbühl*, som under en resa i högalperna 1836 fick tillfälle att grundligt lära känna den der i sorglig yppighet blomstrande kretinismen. Äfven han var till en tid öfvertygad om idioternas andliga oförbätterlighet; men en till utseende obetydlig omständighet skulle gifva hans tankar en bättre riktning. Han berättar sjelf att han under en promenad fann en gosse knäböjande vid ett krucifix, omfattande med båda sina armar korsets fot. Det något ovanliga uti gossens ställning fäste hans uppmärksamhet och han stannade på något afstånd till dess gossen hade förrättat sin andakt. Då gossen var färdig att aflägsna sig, närmade han sig honom och finner strax att han hade en idiot framför sig. Han till-

talar honom, men får intet svar, han tecknar, men blir ej förstådd, han räcker honom en gåfva, men framkallar dermed ingen glädjeyttring. Den arme gossen stod der såsom lefvande död. Slutligen pekar *Guggenbühl* på krucifixet, för att om möjligt framkalla någon erinring om hvad som nyss syntes utgöra gossens glädje. Knapt är denna fingervisning gifven förrän gossens slöa blick klarnar, ett ljufligt leende sprider sig öfver hans slappa anletsdrag, och med lifliga handklappningar gifver han tillkänna att äfven hos honom känslor finnas, hvilka kunna väckas ur sin slummer. Hans hållning, hans blick, hans åtbörder, der han stod invid korset, inneburo tyst men kraftigt denna uppfordran, denna bön: gif mig ljus i mitt mörker, lär mig något om korsmannen, att jag ock glad och lycklig må kunna bära mitt kors genom tiden. *Guggenbühl* och den unge idioten åtskildes, men hvad den förre under de nyss gångna ögonblicken bevitnat, den lärdom han af idioten inhemtat, gaf ett nytt uppslag åt hans studium, undanträngde föreställningen om idioternas andeliga ohjelplighet och gaf honom ett fast hopp om deras fulla eller åtminstone delvisa vederfående. Han beslöt därför att genom handling bringa hjälp åt dessa arma olycksbarn. I närheten af det för sin naturskönhet verldsberömda Interlaken i kantonen Bern inköptes ett ställe vid namn *Abendberg*, der år 1841 ett idiot- eller kretinhem öppnades. Man har haft mycket att anmärka emot stiftarens af detta hem karakter, och visserligen framstod han under de sista åren af sitt lif i ofördelaktig dager; men den berömmelsen skall dock ingen kunna beröfva honom, att han tagit ett initiativ, som redan burit de skördar, hvilka innebära den löftekastaste framtid för de så länge förbiseddade och utan hjälp lemnade Idioterna. *Abendberg* skall nu och i kommande tider alltid med glädje och tacksamhet nämnas der, hvarest idiothem sträfva att lösa samma uppgifter, hvilkas lösning der på sin til genom ändamålsenlig fysisk och andelig behandling, framkallade så mycken undran och förvåning.

Jag har visat, huru ungefär samtidigt på vidt skilda ställen i Europa — och vi skulle kunna tillägga ännu ett, nämligen *Wildberg* i Würtemberg, der en pastor *Holdenwang* 1830 öppnade en kretinanstalt till mycken välsignelse för hans arma skyddslingar, men som dock efter några års tillvaro måste i brist på understöd stängas, och därför icke heller förmodade verka till efterföljd — krafter sattes i rörelse genom händelsernas underbara gång till att verksamt bispringa de olyckliga idioterna, och huru de försök som gjordes, kröntes med den lyckligaste framgång.

Sedan på detta sätt det viktiga problemet blifvit löst, och dess lösning blifvit känd, dels genom skrifter, men isynnerhet genom personliga besök i *Bicêtre* vid Paris, eller i *Berlin* eller i *Abendberg*, dröjde det icke länge förrän den ena idiotanstalten efter den andra öppnades. Isynnerhet togs *Abendberg* såsom mönster. Så uppstodo efter hand anstalterna i Riga (1846) i Mariaberg (1847) och Winterbach (1852), i Würtemberg, i Aosta, i Italien (1853), i Ecksberg (1852) och Neudettelsau (1854), i Bayern, i Hubertsburg och Möckern (1859), i Sachsen, i Buschbod vid Meissen och Berndorf vid Coblenz (1858), två anstalter i Berlin (1845 och 1848), i Neinstadt (1861) och Hasserode (1861) vid Magdeburg, i Liesing vid Wien, i Langenhagen (1862) i Hannover; en berömd idiotskola i Haag (1855), i Bath (1847), i Chilcompton, Essex Hall vid Colchester, i Lowestoft i Norfolk, i Highgate nära London (1853), i Easwood, den utmärktaste af alla anstalter (1857), i Surrey, i York West-Riding, i Dundee, i Edinburg; i Pau, i Bassens, Boston i Amerika (1848), Gamle Bakkehus i Köpenhamn (1856—59); i Kiell 1861, i Sönderborg (1861), o. s. v. Vid denna tid torde 50—60 anstalter finnas, der idioternas nöd afhjelpes och deras slumrande sjäslif väckes och utvecklas. Men om ock på detta sätt vänliga tillflyktsorter öppnats för 2 å 3,000 idioter, så stå dock ännu många tiotusental utan uppfostring och ändamålsenlig vård, anropande om ytterligare hjälp den kristenhet, hvars pligt det är att taga vara på sin broder.

Det var 1863, som de första försöken gjordes i vårt land att undervisa idioter. Bataljonspredikanten, pastor *Glaskell* lät då sitt hem invid Göteborg blifva ett idiothem för 17 mer eller mindre sinnesslöa barn. Denna skola öfvertogs sedermera af Fröken *Emanuela Carlbeck*, som 1868 öppnade Sveriges första egentliga idiotanstalt i *Sköfde*, der 1873 ett antal af 29 barn erhöilo undervisning såväl i vanliga skolämnen som i handslöjd. I *Stockholm* bildades 1868 en »Förening för sinnesslöa barns vård». Frukten af denna förening blef en idiotanstalt, som 1873 räknade 20 barn. Äfven vid *Strömsholm* öppnades 1871 en anstalt för döfstumma och idioter, af hvilka senare 14 voro vid anstalten intagna 1873.

Från dessa tre anstalter med tillsammans 63 idioter meddelas flera glada och uppmuntrande erfarenheter rörande såväl intellektuel utveckling som slöjdfärdighet, och i *Sköfde* har man redan kunnat uppfostra 2 idioter så, att de såsom tjenare gagna anstalten.

Det redan i offervillig kärleksverksamhet utträttade manar till efterföljd, och vid tanken på det stora antal bildbara idioter i vårt land, som sakna hvarje för dem passande tillfälle till bildning, hvem skulle icke vara färdig, att i sin mon bidraga till allt flera idioters såväl kroppsliga som andeliga upphjelpning.

Och att denna upphjelpning icke är en drömbild, det fulltygar en mer än tretioårig erfarenhet. Jag tillåter mig i detta hänseende anföra några behjertansvärda ord af den förr nämnde *Guggenbühl*. Han säger i ett arbete af 1855: »ju tidigare barnen anförtras åt anstalten, desto snarare kan man hoppas, att en normal utveckling i lekamligt och andeligt hänseende kan åstadkommas. Men alltid går dock helbregdagörelsen långsamt framåt, och ett fullt tillfredsställande resultat kan blott då uppnås, om barnen föras till anstalten så snart de första tecknen till idioti visa sig, och blifva kvar der till dess utvecklingen och uppfostringen åstadkommits, d. v. s. intill eller något utöfver pubertetsåldern. Och om än fullständig helbregdagörelse icke kan åstadkommas, så uppnås dock en märkbar för-

bättring, och alla kunna åtminstone bringas till yttre ordning och renlighet, till någon uppmärksamhet och hållning, till ett bättre helsotillstånd i allmänhet och till mekanisk sysselsättning.»

Med dessa på mångårig erfarenhet grundade upplysningar för våra ögon, må vi känna oss kraftigt manade, att äfven på vår ort göra hvad vi kunna för att genom tillfälle till uppfostran sätta våra beklagansvärda idioter i stånd, att genom tankeodling och gagnelig sysselsättning göra sitt tunga lif, om icke glädt, åtminstone drägligt. Om detta kunna och förstå de icke att sjelfva bedja oss. Den blinde kan genom sin bön framkalla vårt hjälpsamma deltagande; den döfstumme kan genom sina tårade ögon och sitt teckenspråk komma oss att stanna i vår väg för att fylla hans behof; men idioten kan intetdera. Icke desto mindre måste hela hans tillstånd tränga sig in på hvar och en såsom ett väldigt anropande om den hjälp, som består uti ett vänligt hem, en uppfostrande skola. Men att medel icke saknas för detta ändamål, det är uppenbart af det sociala lifvets hvardagliga förhållanden. Sant är den om Idioternas upphjelpning förtjente Professor G. Kjellbergs i Upsala yttrande, då han säger: »om endast en ringa del af de medel, som villigt offras på flärdens, fåfängans och de sinnliga njutningarnes talrika altaren, skulle tillvaratagas för de värnlösas hjälp, så behöfde icke *någon* ungdom uppväxa utan vård, icke ens de af naturen mest vanlottade».

